

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра юридичної психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор НАВС
полковник поліції

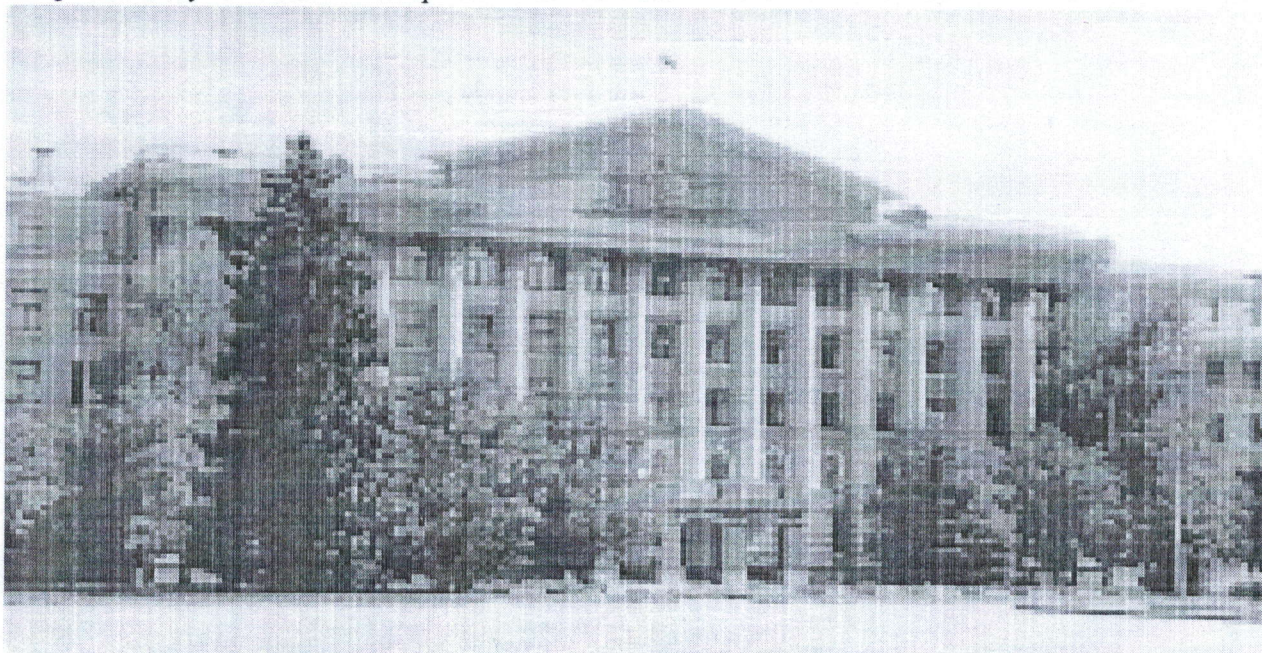
Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

24.07.2025

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ПСИХОЛОГІЯ ПСИХОТРАВМИ

Статус дисципліни – обов’язкова
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Ступінь вищої освіти – магістр
Галузь знань – С Соціальні науки, журналістика
та інформація
Спеціальність – С4 Психологія
Освітня програма – Психологія (поліцейські)
Форми здобуття вищої освіти – заочна
Мова навчання – українська
Форма підсумкового контролю – екзамен

Київ – 2025

Розробник:

Ольга ВОРОБІЙОВА, доктор філософії, старший викладач кафедри юридичної психології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри юридичної психології
Національної академії внутрішніх справ
протокол від 03.07.2025 року, №19

Завідувач кафедри
юридичної психології

Іван ОХРИМЕНКО

Схвалено науково-методичною радою НАВС
протокол від 24.07.2025 року, №7

Голова науково-методичної ради

Сергій ЧЕРНЯВСЬКИЙ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни
Робоча програма переглянута на 202__ /202__ н.р. без змін; зі змінами .
(Додаток_).

протокол засідання кафедри від
____.____.202__ № ____

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради
від _____.____.202__ № ____

Голова НМР

Робоча програма переглянута на 202__ /202__ н.р. без змін; зі змінами
(Додаток_).

протокол засідання кафедри від
____.____.202__ № ____

Завідувач кафедри

протокол науково-методичної ради
від _____.____.202__ № ____

Голова НМР

1. Програма навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Психологія психотравми» є засвоєння знань щодо причини виникнення психічної травми, її перебіг, наслідки для особистості, а також методи психологічної допомоги постраждалим.

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

1. Психотравмуюча ситуація та її психологічні наслідки.
2. Особливості травматичного досвіду в різних ситуаціях.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія психотравми» є оволодіння фахівцем-практиком знаннями в галузі психології психотравми, спрямованими на всебічне розуміння особливостей виникнення, перебігу та наслідків психічних травм, а також шляхів надання ефективної психологічної допомоги особам, які пережили травматичні події. Теоретичні знання та практичні вміння, здобуті в процесі опанування дисципліни «Психологія психотравми», сприяють формуванню у майбутніх фахівців професійно важливих якостей – емпатії, етичної відповідальності, толерантності та здатності до ефективної роботи з людьми, які пережили психологічну травму..

2.2. Основним завданням вивчення дисципліни «Психологія психотравми» є створення умов для опанування здобувачами вищої освіти знань, умінь та навичок, необхідних для розуміння особливостей виникнення, перебігу та наслідків психічних травм, а також для практичного застосування методів психологічної допомоги особам, які зазнали психотравмуючих впливів.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- ✓ основні поняття психології психотравми;
- ✓ емоційні, поведінкові та когнітивні особливості реагування особистості на травматичні події;
- ✓ індивідуальні особливості переживання травматичного досвіду, роль сімейного та міжособистісного середовища у процесі подолання психічних травм;
- ✓ основні положення концепції посттравматичного стресового розладу (ПТСР);
- ✓ основні засади здійснення психологічної допомоги особистості, яка пережила травматичну ситуацію;
- ✓ особливості використання різних психологічних технік у роботі із психотравмою;

✓ основні психологічні труднощі, з якими зіштовхуються фахівці під час роботи з постраждалими, ефективні методи їх подолання.

вміти:

✓ розкривати суть основних понять та теоретичних положень, що вивчаються;

✓ орієнтуватись в спектрі проблем, що виникають внаслідок травматичних ситуацій;

✓ обстежувати та надавати психологічні консультації особам, що пережили травматичні ситуації;

✓ здійснювати інформаційний пошук на основі роботи з літературними джерелами;

✓ аналізувати наукові джерела для самостійного збору та критичного оцінювання інформації;

✓ виділяти спектр психологічних проблем, що виникають унаслідок пережитих травматичних подій;

✓ діагностувати та аналізувати проблеми, психотравмуючі ситуації та емоційні стани людей;

✓ надавати психологічну допомогу, консультації та підтримку людям з психотравмою.

Пререквізити: Філософські проблеми психології, Актуальні проблеми кризової психології, Актуальні проблеми основних напрямків практичної психології.

Постреквізити: Організаційно-правові засади психологічної допомоги різним категоріям громадян, Психологічні засади надання кризової допомоги особистості.

2.4. Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти.

Інтегральна компетентність. Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення дослідження та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.

СК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.

СК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.

СК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

СК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

СК10. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

Програмні результати навчання:

ПР1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПР4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПР5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПР6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПР8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПР9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу здобувачі вищої освіти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри юридичної психології, які безпосередньо проводять заняття k015@naiau.kiev.ua.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Психотравмуюча ситуація та її психологічні наслідки

Теоретичні знання. Поняття кризи, конфлікту, стресу, психічної травми, психотравмуючої ситуації. Ознаки психотравмуючої ситуації та її різновиди. Історія вивчення психологічних реакцій на травмуючу ситуацію. Види, рівні реакцій на травмуючу ситуацію, її сприйняття. Психологічні реакції особистості при катастрофах. Стрес, травматичний стрес та посттравматичний стресовий розлад. Психодіагностика розладів, пов'язаних психічною травмою. Особливості психічних процесів і станів при психічній травмі. Індивідуальні особливості переживання психічної травми. Психічна травма і внутрішні конфлікти. Робота механізмів психологічного захисту (дисоціація). Аутодеструктивна поведінка і психічна травма.

Тема 2. Особливості травматичного досвіду в різних ситуаціях

Теоретичні знання. Бойовий стрес. Особливості психотравми поліцейського внаслідок виконання службових завдань. Психологічні особливості комбатантів. Психологічні аспекти тероризму. Психологічні наслідки втягнення у деструктивний культ (секту). Стрес радіаційної загрози, його психологічні причини і наслідки. Поняття неперервної прихованої атомної паніки. Різновиди та психологічні наслідки насильства. Консультування жертв сексуального насильства. Консультування жертв сімейного насильства. Особливості діяльності психолога у вогнищі екстремальної ситуації, основні правила та принципи, піклування про себе. Психологічна допомога у кризових психологічних станах. Дебрифінг як метод роботи з потерпілими від екстремальної ситуації, особливості застосування, обмеження та протипоказання. Методи зняття психологічного напруження, робота з емоційними переживаннями потерпілих.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань соціальні та поведінкові науки 05	Обов’язкова	
	Спеціальність психологія 053		
Кількість розділів – 1		Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 120			1-й
		Семестр	
		2-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –	Ступінь вищої освіти: Магістр	Лекції	
			4 год.
		Семінарські	
			6 год.
		Практичні	
			8 год.
		Самостійна робота	
			102 год.
		Вид контролю:	
			екзамен

Структура залікового кредиту (тематичний план)

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	Всього	у тому числі				Всього	у тому числі			
		л	п	сем	с.р.		л	сем	пз	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Психотравмуюча ситуація та її психологічні наслідки.						36	2	2	-	30
2. Особливості травматичного досвіду в різних ситуаціях.						84	2	4	8	68
Разом						120	4	6	8	102

4. Плани семінарських та практичних занять

Тема 1. Психотравмуюча ситуація та її психологічні наслідки

Семінарське заняття – 2 год.

1. Розмежування понять «криза», «конфлікт», «стрес».
2. Поняття психотравмуючої ситуації. Її ознаки та різновиди.
3. Історія вивчення проблеми психотравмуючих ситуацій.
4. Сприйняття травмуючої ситуації людиною.
5. Види та рівні реакційна травмуючу ситуацію.

Література: [1, 2, 3,4,5,6 7, 8, 9]

Тема 2. Особливості травматичного досвіду в різних ситуаціях

Семінарське заняття – 4 год.

1. Особливості психотравми поліцейського внаслідок виконання службових завдань.
2. Психологія тероризму та жертв терористичних актів
3. Насильство, його різновиди та наслідки.
4. Консультування дітей, що постраждали від насильства.
5. Консультування жертв сексуального насильства.
6. Консультування жертв сімейного насильства.
7. Загальнотеоретичні передумови аналізу проблеми суїцидальної поведінки.
8. Робота психолога у вогнищі екстремальної ситуації.

9. Дебрифінг як метод роботи з потерпілими від екстремальної ситуації, особливості застосування, обмеження та протипоказання
10. Методи зняття психологічного напруження поліцейських після контакту з травматичними ситуаціями.
11. Методи самодопомоги до, під час та після дії стресора.

Література: [5,6 7, 8, 9-18]

Тема 2. Особливості травматичного досвіду в різних ситуаціях

Практичне заняття – 8 год.

1. Письмове опитування поняттєво категоріального апарату.
2. Класифікація видів психологічної допомоги.
3. Проведіть семантичний та феноменологічний аналіз понять “стрес”, “психологічний стрес”, “психічна напруженість” та “емоційний стрес”.
4. Проведіть порівняльний аналіз стресу, емоційних станів та стомлення.
5. Проведіть семантичний диференціал понять “стрес”, “психічне вигорання” та “посттравматичний стрес”.
6. Травматичний стрес та ПТСР. Оформити таблицю «Стадії формування посттравматичних стресових розладів».
7. Розглянути фактори що посилюють вплив психічної травми.
8. Концепція посттравматичних стресових розладів (ПТСР).
9. Проведення методики «Методика визначення стресостійкості та соціальної адаптації Холмса і Раге».
10. Оформити таблицю «Екстренна психологічна допомога при гострому стресовому розладі».
11. Вирішення ситуативних задач.
12. Перегляд навчального відео.

Література: [5,6 7, 8, 9-18]

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Вимоги до організації самостійної роботи здобувачів та структура навчальних завдань визначаються навчальними програмами дисципліни.

Основними завданнями самостійної роботи здобувачів є підготовка і виконання поточних навчальних завдань, а також самостійне вивчення окремих питань дисципліни. Самостійна робота передбачає підготовку навчально-наукової доповіді (обсягом 5-7 сторінок друкованого тексту) за однією з запропонованих нижче тем.

1. Загальна характеристика «кризи», «психологічної проблеми» та «критичної ситуації».
2. Травматичний стрес. Концепція посттравматичних стресових розладів (ПТСР).

3. Характеристика посттравматичного стресового розладу.
4. Когнітивні концепції психічної травми.
5. Основні принципи надання психологічної допомоги в екстремальних ситуаціях.
6. Складові дебрифінгу як методу групової корекції.
7. Навчання методам саморегуляції до впливу стресора.
8. Особливості та різновиди ненормативних криз особистості.
9. Горе та втрати як чинники розвитку ненормативних криз.
10. Зміст понять «ресурс» і «ресурс особистості».
11. Психологічний захист особистості в складних життєвих обставинах
12. Принципи надання психологічної допомоги в кризових станах.
13. Стрес, травматичний стрес та посттравматичний стресовий розлад.
14. Посттравматичний стресовий розлад у дітей
15. Фізіологія стресових реакцій.
16. Поняття психічної травми
17. Поняття психологічної кризи
18. Інтрапсихічний конфлікт: поняття та види
19. Травма втрати
20. Травма вторинного травматичного стресу
21. Розуміння травми в психоаналізі.
22. Основні положення теорії травми З. Фрейда
23. Уявлення К.-Г. Юнга про травму.
24. Когнітивні концепції психічної травми.
25. Дисфункціональні поведінкові та когнітивні стратегії самовладання
26. Уявлення О. Фенихеля про травму та можливості її подолання
27. Уявлення про травму Д. Калшеда
28. Уявлення О. Ранка про травму народження
29. Розуміння травматичного неврозу за А. Кардінером
30. Уявлення М. Горовіца про травму
31. Розуміння психотравми Н. Пезешкіаном, макро та мікротравми.
32. Травма та афект в роботах Г. Крістола
33. Уявлення Дж. Герман про травму та шляхи її подолання
34. Розуміння травми в гештальт-терапії
35. Уявлення про травму в поведінковій терапії
36. Вирішення проблеми психологічної травматизації в екзистенційно-гуманістичній психотерапії Дж. Бьюдженталя
37. Особливості психічної травми у дітей.
38. Особливості психічних процесів і станів при переживанні психічної травми.
39. Методи регуляції та саморегуляції кризових станів.
40. Робота механізмів психологічного захисту (дисоціація).
41. Аутодеструктивна поведінка і психічна травма.
42. Фізіологія стресових реакцій.
43. Психологічна криза

44. Основні психічні стани та реакції, що виникають в екстремальних ситуаціях.
45. Особливості надання екстреної психологічної допомоги при різних психофізичних реакціях у постраждалого.
46. Стадії формування посттравматичних стресових розладів
47. Деструктивні способи виходу з кризи: алкоголізм, наркоманія, суїцид
48. Конструктивне та деструктивне розв'язання проблем в психотравмуючій ситуації.
49. Травма свідка, вікарна травма,
50. Колективна травма: причини та наслідки.

6. Індивідуальні завдання

Змодельовати ситуації використання одержаних знань у практичній діяльності фахівця в питаннях надання консультацій особистості, яка пережила психотравмуючу ситуацію.

7. Методи навчання

Основні методи навчання реалізуються упродовж семінарських занять, самостійної роботи, виконання поточних контрольних завдань, виконання тестових завдань, підготовки реферативних повідомлень. Оцінка якості засвоєння знань з дисципліни «Психологія психотравми» охоплює поточний контроль успішності, виконання самостійної роботи та складання підсумкового контролю у вигляді заліку.

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Аудиторна робота (поточне накопичення балів)	Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
	Екзамен	
Max 60%	Max 40%	Max 100%

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74		D	непогано

60–65	задовільно	Е	виконання відповідає мінімальним критеріям
35–59	незадовільно	FX	необхідне перескладання
1–34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання, програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна

Ноутбук, проектор.

10. Орієнтовний перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни:

1. Поняття травмуючої ситуації. Її ознаки та різновиди.
2. Історія вивчення психологічних реакцій на травмуючу ситуацію.
3. Розмежування понять «стрес», «травматичний стрес», «психічна травма», «посттравматичний стресовий розлад».
4. Психотравма як наслідок травматичного стресу в різних напрямках сучасної психології
5. Поняття ПТСР
6. Сприйняття травмуючої ситуації людиною.
7. Психотравма та захисні механізми особистості.
8. Види та рівні реакцій на травмуючу ситуацію.
9. Динаміка психологічних реакцій при катастрофах.
10. Індивідуальна та колективна травма
11. Конструктивне та деструктивне розв'язання проблем в психотравмуючій ситуації.
12. Поняття кризи, конфлікту, стресу
13. Стрес, травматичний стрес та посттравматичний стресовий розлад.
14. Посттравматичний стресовий розлад у дітей
15. Фізіологія стресових реакцій.
16. Поняття психічної травми
17. Поняття психологічної кризи
18. Інтрапсихічний конфлікт: поняття та види
19. Травма втрати
20. Травма вторинного травматичного стресу
21. Розуміння травми в психоаналізі.
22. Основні положення теорії травми З. Фрейда
23. Уявлення К.-Г. Юнга про травму.
24. Когнітивні концепції психічної травми.
25. Дисфункціональні поведінкові та когнітивні стратегії самовладання
26. Уявлення О. Феніхеля про травму та можливості її подолання
27. Уявлення про травму Д. Калшеда

28. Уявлення О. Ранка про травму народження
29. Розуміння травматичного неврозу за А. Кардінером
30. Уявлення М. Горовіца про травму
31. Розуміння психотравми Н. Пезешкіаном, макро та мікротравми.
32. Травма та афект в роботах Г. Крістола
33. Уявлення Дж. Герман про травму та шляхи її подолання
34. Розуміння травми в гештальт-терапії
35. Уявлення про травму в поведінковій терапії
36. Вирішення проблеми психологічної травматизації в екзистенційно-гуманістичній психотерапії Дж. Бьюдженталю
37. Особливості психічної травми у дітей.
38. Особливості психодіагностики розладів, пов'язаних із психічною травмою.
39. Особливості психічних процесів і станів при переживанні психічної травми.
40. Індивідуальні особливості переживання психічної травми.
41. Психічна травма і внутрішні конфлікти.
42. Робота механізмів психологічного захисту.
43. Аутодеструктивна поведінка і психічна травма.
44. Психологічна травма як чинник адитивної поведінки
45. Консультування осіб, схильних до суїциду.
46. Психологічні проблеми психолога при роботі з потерпілими від екстремальних ситуацій.
47. Вікарна трама та її профілактика.
48. Травма свідка як наслідок надмірної емоційної залученості.
49. Соціально-стресовий розлад.
50. Поняття про міжпоколінну передачу травми
51. Поняття про культурну травму
52. Колективна травма: причини та наслідки.
53. Особливості психотравми поліцейського внаслідок виконання службових завдань
54. Психологія тероризму та жертв терористичних актів
55. Насильство, його різновиди та наслідки.
56. Психологічна підготовка до реального бою.
57. Психологічні особливості комбатантів.
58. Психологічні аспекти тероризму.
59. Психологічна підготовка та психологічна бойова готовність військових (ПБГ).
60. Особливості психологічного впливу деструктивних організацій, культів.
61. Психологічні особливості стійкості особистості до терористичної загрози.
62. Психологічне насильство: види, ознаки та наслідки.
63. Психологічна допомога жертвам насильства.
64. Психологічні наслідки втягнення у деструктивний культ (секту).
65. Стрес радіаційної загрози, його психологічні причини і наслідки.
66. Поняття неперервної прихованої атомної паніки.

- 67.Різновиди та психологічні наслідки насильства.
- 68.Консультування дітей, що постраждали від насильства.
- 69.Консультування жертв сексуального насильства.
- 70.Консультування жертв сімейного насильства.
- 71.Особливості діяльності психолога у вогнищі екстремальної ситуації, основні правила та принципи.
- 72.Психологічна допомога у кризових психологічних станах.
- 73.Робота психолога у вогнищі екстремальної ситуації.
- 74.Перша психологічна допомога.
- 75.Особливості надання першої психологічної допомоги
- 76.Психогенії в екстремальних ситуаціях.
- 77.Дебрифінг: рекомендації та застереження.
- 78.Методи самопомоги до, під час та після дії стресора.
- 79.Запобігання деструктивному розв'язанню проблем в психотравмуючій ситуації.
- 80.Психологічна допомога в складних та екстремальних станах
- 81.Дебрифінг як метод роботи з потерпілими від екстремальної ситуації, показання та протипоказання.
- 82.Методи зняття психологічного напруження.
- 83.Робота з емоційними переживаннями потерпілих.
- 84.Загальні особливості психокорекційної роботи з психологічною травмою.
- 85.Особливості групової психокорекції в роботі з психологічною травмою.
- 86.Основні принципи надання психологічної допомоги в екстремальних ситуаціях.
- 87.Складові дебрифінгу як методу групової корекції.
- 88.Навчання методам саморегуляції до впливу стресора.
- 89.Самопоміч в гострій стресовій ситуації.
- 90.Постстресова саморегуляція особистості.

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Герман Д. Психологічна травма та шлях до видужання. Львів: Вид-во Старого Лева, 2015. 424 с.
2. Лозінська Н. Психотравма як наслідок травматичного стресу в різних напрямках сучасної психології. *Вісник Національного університету оборони України*, 2019. №50(2). С. 65–73. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2018-50-2-65-73>.
3. Наугольник Л.Б. Психологія стресу: підручник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
4. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 160 с.
5. Чачко С.Л. Особистість і травма: метод. рек. до курсу: для студентів, що навч. за спец. «Психологія»; ОНУ ім. І.І. Мечникова, ІМЕМ, Каф. Загальної психології та психології розвитку особистості. Одеса, 2017. 42 с.

6. Чачко С.Л. Постравматичне зростання як реалізація особистісного потенціалу // Потенціал особистості та тенденції його реалізації в умовах трансформаційних змін у суспільстві: колективна монографія. Одеса: Фенікс, 2011. С. 345-371.

7. Когут О.О. Психологія стресостійкості особистості: Монографія. Кривий Ріг : Видавець Р. А. Козлов, 2021. 320 с.

8. Dashorst, P., Mooren, T. M., Kleber, R. J., de Jong, P. J., and Huntjens, R. J. C. (2019). Intergenerational consequences of the holocaust on offspring mental health: a systematic review of associated factors and mechanisms. *Eur. J. Psychotraumatol.* 10:1654065. <https://doi.org/10.1080/20008198.2019.1654065>

9. Drury, J., Carter, H., Cocking, C., Ntontis, E., Tekin Guven, S., and Amlôt, R. (2019). Facilitating collective resilience in the public in emergencies: twelve recommendations based on the social identity approach. *Front. Public Health* 7:141. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2019.00141>

10. Гуменюк Л. Й. Сучасні дослідження психологічних наслідків терористичної загрози для психіки людини *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна.* 2015. №1. С. 224-234

11. Дії у надзвичайних ситуаціях [Електронний ресурс] URL: <https://dsns.gov.ua/uk/abetka-bezpeki/diyi-u-nadzvichainix-situaciyah>

12. Доцевич Т.І. Складові дебрифінгу як методу групової корекції. *Наукові перспективи.* 2025. № 1(55). С. 1761. – 1772 doi: 10.52058/2708-7530-2025-1(55)-1761-1772

13. Гриневич Є.Г. Стан психічного здоров'я постраждалих внаслідок терористичного акту в м. Беслан: [Електронний ресурс] // Новини української психіатрії, 2007: <http://www.psychiatry.ua/articles/paper233.htm>.

14. Карпенко О. Є. Насильство в сім'ї: соціально-педагогічні аспекти *Педагогічний альманах.* 2021. Вип. 47. С. 174–179.

15. Мельничук І. Я. Психологічна корекція посттравматичних стресових розладів особистості. *Innovative projects and programs in psychology, pedagogy and education* : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. С. 443–471.

Підпис автора РПНД:

Ольга ВОРОБІЙОВА